

Postbus 9657
5602 LR Eindhoven

Aan: de gemeenteraad van Eindhoven
t.a.v. het hoofd van de afdeling Ruimtelijke Ordening
Postbus 90150
5600 RB Eindhoven

Eindhoven, 27 januari 2020

Onderwerp : Zienswijze omgevingsvisie Eindhoven

Hierbij zenden wij u mede namens de Archeologische Vereniging Kempen en Peelland, Gasfabriek 2a, 5613 CP Eindhoven de notitie waarin wij onze zienswijze over de omgevingsvisie Eindhoven aan u kenbaar willen maken. Over deze zienswijze hebben wij voorts overleg gevoerd met de Stichting Bescherming Wederopbouwvergoed Eindhoven en die stichting zal nog separaat een zienswijze aan u toezenden.

Hoogachtend,

Namens de Henri van Abbe Stichting ,

G.R.Peppelenbos, secretaris

Zienswijze Omgevingsvisie Eindhoven

1. Zienswijze op hoofdlijnen

Deze eerste versie van de Omgevingsvisie straalt in opmaak en inhoud een prachtig toekomstbeeld van Eindhoven. Eindhoven op zijn best, in zo'n stad wil iedereen wel wonen. Op pagina 15 is de toekomstambitie verwoord en die wordt in de pagina's daarna uitgewerkt in 4 deelambities. In die vier deelambities komen alle thema's die volgens de Omgevingswet nodig zijn voor een integrale visie aan bod, zij het soms erg beperkt.

Helaas voldoet de uitwerking van die ambities nauwelijks aan het doel van de Omgevingswet. Wat ontbreekt is het tegen elkaar afwegen van ambities en het stellen van prioriteiten. Waar zijn doelen en voornemens mee koppelend en versterken ze elkaar? Welke ambities zijn tegenstrijdig en concurreren onderling. Deze Omgevingsvisie is nu een 'ideaalplaatje', alles lijkt haalbaar en dat getuigt van weinig realiteitszin. Bijvoorbeeld hoe verhouden groei als Brainport en een toekomstbestendige en gezonde stad zich tot elkaar? Of hoe verhouden hoog stedelijke bouw in het centrum en betaalbare woningen zich tot elkaar? Wat krijgt prioriteit? Wat staat bij een nieuwe economische crisis voorop? Groei of goed leven? We lezen niet of daarover is doorgedacht, er ontbreken andere scenario's.

In deze vorm is het geen visie zoals bedoeld in de Omgevingswet: een samenhangende beleidsmatige basis voor de inzet van juridische, financiële of andere instrumenten om de in de visie vastgestelde beleidsdoelen na te streven (MvT Omgevingswet)

Bij de eerste ontwerpen van de Omgevingswet gold voor de gemeenten nog geen verplichting tot het maken van een Omgevingsvisie. Daar is toen van vele kanten tegen geageerd. Juist gemeenten bepalen voor een groot deel de fysieke leefomgeving en de gemeente zelf, burgers en ondernemers hebben houvast nodig bij de koers die de gemeente vaart.

Hoofdstuk 5, waar de ambities zijn vertaald naar zes stedelijke opgaven, biedt evenmin houvast. Ook de opgaven zijn wensenlijstjes. Er staat herhaaldelijk 'we werken aan....of 'we werken samen met.....' zonder concreet in te vullen hoe dat bereikt moet worden. Op pagina 3 staat: "We bestuderen de mogelijkheid tot meer integrale sturing vanuit stedelijke opgaven en gebiedsprogramma's". Je zou van de overheid niet anders mogen verwachten! Bovendien worden de zwakke kanten onderbelicht. Het lijkt vooral een succesverhaal, waarbij de economische ambitie voortdurend op de voorgrond staat.

Voor een integrale visie, zoals bedoeld in de wet, dienen onderscheiden belangen in samenhang te worden afgewogen. Dat ontbreekt. Deze Omgevingsvisie biedt weinig houvast voor het beoordelen van plannen, men kan er nog vele kanten mee uit. Zonder duidelijke criteria zijn plannen moeilijk te beoordelen.

We geven hierna een aantal voorbeelden in onze Zienswijze op onderdelen.

2. Zienswijze op onderdelen

Wonen

Eindhoven groeit en die groei wordt als ambitie ook duidelijk gewenst en ondersteund. De gemeente verwoordt daarnaast verschillende malen de ambitie dat iedereen een betaalbare woning moet kunnen vinden, zowel voor koop als huur. Er wordt een mismatch tussen de ambitie en de woningvoorraad geconstateerd (pagina 29). Uitbreiding van het woningbestand wordt voornamelijk in het centrum voorzien en via hoogbouw. Hoe denkt de gemeente een gevarieerd aanbod in het centrum te kunnen realiseren? Gaat de gemeente in het omgevingsplan voorwaarden stellen aan initiatiefnemers of wil de gemeente andere instrumenten inzetten? Het accent lijkt nu erg op de huisvesting van nieuwkomers te liggen. Voor huisvesting van de kwetsbare groepen, toch ook een ambitie, zien we niet direct aanknopingspunten. Er wordt bijvoorbeeld niet ingegaan op de gevolgen van de vergrijzing anders dan het streven mensen langer zelfstandig te laten wonen. De centrale vraag hoe de gemeente denkt voldoende betaalbare woningen voor alle bewoners te gaan realiseren wordt in de visie niet beantwoord.

Centrum en wijken

Nauwverwant met wonen is de ontwikkeling van de binnenstad en van de wijken. De ambities voor de binnenstad en uitgroei naar grootstedelijk centrum zijn prominent beschreven. Dat die ambities ter discussie staan is de laatste tijd wel gebleken. In de Samenvatting van de visie (pagina 2.3) staat: 'Hier (binnen de Ring) is voldoende ruimte om te verdichten, omdat er nog relatief weinig mensen wonen'. Het causaal verband tussen die twee constatering ontbreekt. Zonder forse ingrepen is er binnen de Ring immers nauwelijks ruimte voor verdichting. Waarom gekozen wordt voor verdichting binnen de Ring en niet daarbuiten wordt niet onderbouwd. Blijkbaar streeft men daar naar meer bevolkingsdichtheid. Hoe verhoudt zich dat tot de bestaande stad, wat zijn de consequenties en hoe is die afweging? Op de discussie willen we hier nu verder niet ingaan (die wordt komende periode wel gevoerd i.k.v. Hoogbouwvisie Binnenstad).

Wat we ons in het kader van de Omgevingsvisie vooral afvragen is hoe de gemeente denkt te sturen tussen het belang van groei en bijvoorbeeld de kwaliteit van de (hoog)bouw en de prijs van de woningen? Welke criteria geven de doorslag? Hoe vindt besluitvorming plaats? De gemeente heeft eveneens als ambitie het eigen karakter van wijken en buurten te behouden en in alle wijken voor goede basisvoorzieningen te zorgen. Nieuwe initiatieven die bijdragen aan versterking van het unieke karakter zullen voorrang krijgen. Wat betekent dat concreet? Hoe zal het karakter van een wijk worden ingevuld? In de historie van Eindhoven krijgt de geschiedenis van de voormalige dorpen al nauwelijks aandacht. Welke ontwikkelingen in de afgelopen eeuw zijn bepalend voor het karakter van een wijk? Wat zijn essentiële basisvoorzieningen? Wie bepaalt dat? Welke instrumenten gaat de gemeente inzetten ter versterking van de wijken? We lezen dat er gebiedsgerichte programma's komen (pagina 30 en 32) heeft de gemeente al nagedacht over het gebruik van gebiedsgerichte regels voor participatie in het omgevingsplan?

De toekomst van gebieden buiten het centrum (met name Woensel) vraagt, denken wij, extra aandacht voor behoud van een aantrekkelijke omgeving in die wijken en zou in de studie naar verdichting meegenomen moeten worden.

Sociale (on)gelijkheid

Door de nadruk op brainport is er veel minder aandacht voor de 'handjes'. De visie onderkent dat er een groep mensen is die moeilijk werk kan vinden en dat de sociale ongelijkheid groeit. Maar veel verder dan het onderkennen gaat de visie niet. Wat denkt de gemeente aan deze ongelijkheid te gaan doen? Ook hier lijkt de blik te zeer gericht op nieuwkomers en een grootstedelijk centrum (ook voor de kleine beurs?).

Groen

Groen is van belang voor een gezond leefklimaat en een aantrekkelijke woonomgeving. Wat betreft 'klein groen' wordt veel waarde gehecht aan het integreren van groen bij de hoogbouwplannen. Een mooi streven maar ook hier de vraag, hoe gaat de gemeente hierop sturen? Het doel voor de wijken is behoud en versterking van bestaand groen. Het 'groot groen' bevindt zich aan de randen. Voor deze gebieden geldt: geen nieuwe functies in het groen, tenzij.... Maar wat zijn zwaarwegende, maatschappelijke/economische belangen? Die formulering zonder nadere criteria laat alle ruimte. Zonder nadere voorwaarden of eisen voor de besluitvorming vindt de integrale belangenafweging onvoldoende plaats en daar is deze visie nu juist voor bedoeld. Op deze wijze is het bestaande groen niet gegarandeerd veilig. De visie spreekt wel over groenversterking bij de hoogbouw, maar nergens over het uitbreiden van het gelijkvloers openbaar groen.

Verduurzaming

Andere vormen van mobiliteit en 'alle gebouwen van het aardgas af' zijn concrete speerpunten voor de verduurzaming. Voor het aardgasvrij maken en voor CO2reductie worden voor 2030 en 2050 concrete streefdoelen genoemd en voor de realisatie wordt verwezen naar de Regionale Energie Strategie (RES) en het programma aardgasvrij. Er wordt niet aangegeven hoe de gemeente dat denkt te bereiken. Concrete plannen per wijk ontbreken nog, die zijn wel per 2021 verplicht. Het gaat grote verandering vragen bij de inrichting van de stad. Het lijkt erop dat alleen bij nieuwe ontwikkelingen dat zal worden gerealiseerd. Risico's, bijvoorbeeld voor bereikbaarheid en veiligheid worden benoemd, nergens uitgewerkt.

Gezonde stad

De visie constateert dat de leefomgeving een negatieve invloed kan hebben op gezondheid en dat door de groei van de stad kan gaan toenemen. Vergroening, duurzaamheid, beperking van verkeer en energietransitie zijn als voorwaarden voor een gezonde stad hierboven al aan de orde geweest.

Voor een gezonde stad stelt de gemeente ook als doel: een zorgaanbod afgestemd op alle groepen. Wat houdt dat in, welke rol denkt de gemeente daar zelf bij te kunnen vervullen? Toename van zorg voor ouderen wordt genoemd, een nadere invulling ontbreekt. Ook hier lijkt de aandacht te veel gericht op de nieuwkomers.

Erfgoed

Het belang van erfgoed wordt duidelijk onderkend, maar de ambitie blijft beperkt tot het huidig niveau van erfgoedzorg. De visie is bovendien onduidelijk en gebrekkig in de omschrijving van cultuurhistorische waarden.

Erfgoed is echter niet statisch. Het vraagt om steeds nieuwe toevoegingen. Wat zijn buiten de binnenstad en de oude radialen de kernkwaliteiten van Eindhoven? Volgens de

cultuurhistorische waardenkaart zijn er veel meer die belangrijk zijn voor de identiteit van de stad. Wat willen we behouden en versterken? Wat is het beleid t.a.v. cultuurhistorische waarden bij wijkvernieuwing? Hoe moeten we omgaan met de vele naoorlogse nieuwbouwwijken?

Een vraag is ook hoe de gemeente gebruik wil gaan maken van de instrumenten die de Erfgoedwet en straks de Omgevingswet bieden. Een gemeente kan straks bijvoorbeeld zelf gebieden aanwijzen als beschermd stadsgezicht. Hoe wil de gemeente omgaan met de (ruimere) planologische bescherming en hoe wordt de cultuurhistorische waardenkaart daarbij gehanteerd. Het gaat namelijk niet alleen om bescherming, instandhouding en transformatie van objecten, maar ook om de inzet van cultuurhistorische waarden en karakteristieken als uitgangspunt en inspiratiebron bij planvorming.

Goed erfgoedbeleid zou ook veel meer werk moeten maken van het actief betrekken van bewoners: erfgoedparticipatie. Voor het levend houden van erfgoed en het kunnen doorgeven aan volgende generaties moeten Eindhovenaren zich de waarden uit het verleden eigen maken en er steeds opnieuw betekenis aan geven.

Soepel met regels dan ook tegenwicht

Enkele malen vermeldt de visie dat belemmeringen in de regelgeving zullen worden weggenomen. Bijvoorbeeld voor woningbouw en het realiseren van werkplekken. Dat is in de geest van de Omgevingswet en de wet staat dat ook toe. Het te bereiken doel moet leidend zijn, niet de regel. De Omgevingswet verlangt wel een stevig tegenwicht, dat is geregeld in de participatieplicht. De gemeente zelf heeft een participatieplicht bij al haar beleidsbesluiten voor de fysieke leefomgeving. Aan de aanvraag van een omgevingsvergunning is een participatieplicht verbonden voor de vrager van de vergunning. De wet laat de wijze van participatie vormvrij, het moet maatwerk zijn. De initiatiefnemer/vrager van de vergunning heeft bovendien de vrijheid geen invulling te geven aan de participatieplicht. Of dat terecht is, is onderdeel van de beoordeling van de vergunningaanvraag. De gemeente heeft echter ook de mogelijkheid activiteiten aan te wijzen waarbij participatie verplicht is (amendement van Eijs). Dit dient te zijn vastgelegd in het omgevingsplan. Wij vragen de gemeente zelf zeer zorgvuldig om te gaan met de participatieplicht en de beschikbare instrumenten, zoals het opnemen van participatieverplichtingen in het omgevingsplan, ook te benutten. Dit zeker als noodzakelijk tegenwicht voor burgers in een kwetsbare positie. De Nationale Ombudsman heeft onlangs niet voor niets een oproep aan alle overheden gedaan om het burgerperspectief centraal te stellen in de Omgevingswet zodat alle burgers straks nog mee kunnen doen.

Samenvattend

Beoordelen we deze visie als een aantrekkelijk ideaalplaatje. In zo'n stad wil iedereen wel leven en meewerken aan het realiseren daarvan. Voor een Omgevingsvisie is dit een eerste stap: het laat de doel en ambities zien. Om ook bruikbaar te zijn als beleidsinstrument is meer nodig. Dan moeten doelen en ambities ook onderling worden afgewogen, wat krijgt prioriteit, welke doelen versterken elkaar en waar concurreren die met elkaar? Vervolgens moet worden nagedacht over de wegen en instrumenten om de doelen te bereiken. Waar nu instrumenten worden genoemd, zoals regionale afspraken, programma's of een fonds, zijn dat uitsluitend al bestaande instrumenten.

Impliciet lijken die keuzen wel te zijn gemaakt. Wij lezen dat groei en versterking van Brainport primair staat en dat Brainport bijdraagt aan het realiseren van andere doelen. Technologie en design geven karakter aan de stad en zorgen voor groei en financiële draagkracht. Technologie wordt gepresenteerd als oplossing van vele problemen zoals te lezen is in de conclusies op pagina 31.

De gemeente ziet deze Omgevingsvisie als een 'groeidocument' en onderkent dat deze versie nog niet aan alle eisen van de Omgevingswet voldoet. Onze conclusie is dat essentiële delen ontbreken. Wij vragen de gemeente op korte termijn de eerstvolgende stap te nemen: de ambities onderling afwegen en per ambitie na te gaan wat de rol en verantwoordelijkheid van de gemeente is bij het realiseren van die ambitie en hoe de gemeente daarbij kan sturen.

Dit uiteraard participatie van burgers en van maatschappelijke en economische organisaties.